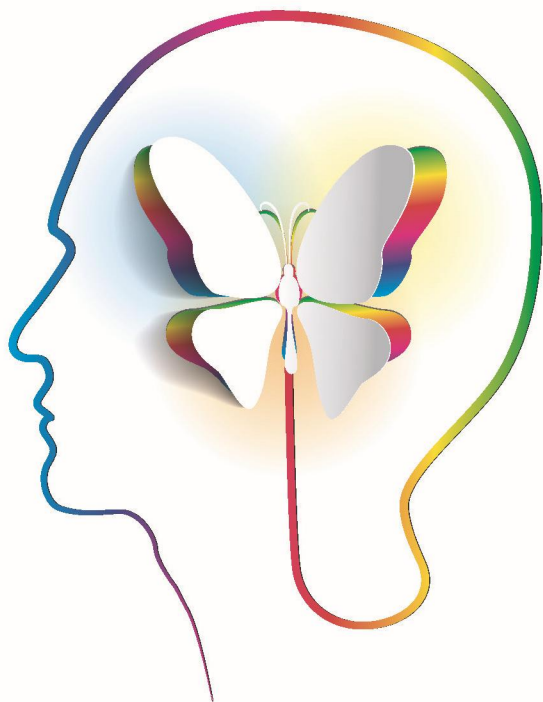

Ako predvídať budúcnosť a pripraviť sa
na čokoľvek – dokonca aj na udalosti,
ktoré sa dnes zdajú nemožné

NEPREDSTAVITEĽNÉ

MOTÝĽ

Jane McGonigalová

Aktualizované o autorkin pohľad na vojnu na Ukrajine

NEPREDSTAVITEĽNÉ

Ako predvídať budúcnosť a pripraviť sa
na čokoľvek – dokonca aj na udalosti,
ktoré sa dnes zdajú nemožné

NEPREDSTAVITEĽNÉ

Jane McGonigalová

VYDAVATELSTVO MOTÝL

NEPREDSTAVITEĽNÉ

Original title: IMAGINABLE

Copyright © 2022 by Jane McGonigal

Agreement with Jane McGonigal c/o The Gernert Company, Inc. in association with Andrew Nurnberg Associates Limited and Andrew Nurnberg Associates Prague s.r.o.

Translation © Lucia Richterová 2022

All rights reserved.

Design © Zuzana Ondrovičová

Cover illustration © Matej Kotula / shutterstock.com

Slovak edition © Vydavateľstvo Motýľ 2022

Zodpovedná redaktorka: Anetta Letková

Vydalo: Vydavateľstvo Motýľ, s. r. o.

www.vydavatelstvomotyl.sk

Vydanie prvé. Rok vydania 2022

Tlač: TBB, a. s., Banská Bystrica

ISBN: 978-80-8164-307-1

*Pre Kelly McGonigalovú,
ktorá žije o šesť minút dopredu v budúcnosti.*

Obsah

Úvod	11	
1. ČASŤ	ODPÚTAJTE SVOJU MYSEĽ	37
1. KAPITOLA	Cesta do budúcnosti vzdialenej desať rokov	39
2. KAPITOLA	Ako cestovať v čase	64
3. KAPITOLA	Hra s budúcnosťou.....	87
4. KAPITOLA	Nebojte sa absurdností	112
5. KAPITOLA	Prevráťte svet hore nohami	140
2. ČASŤ	MYSLITE NA NEMYSLITEĽNÉ	161
6. KAPITOLA	Po stopách a náznakoch.....	163
7. KAPITOLA	Hybné sily budúcnosti.....	187
8. KAPITOLA	Rozvíjanie radikálnej empatie.....	230
9. KAPITOLA	Skryté ochorenie	263
3. ČASŤ	PREDSTAŤE SI NEPREDSTAVITEĽNÉ	315
10. KAPITOLA	V ústrety dobrodružstvu.....	317
11. KAPITOLA	Vaša simulácia budúcnosti	351
12. KAPITOLA	Desať dní v budúcnosti (Hra)	385
Záver	450	
PodĎakovanie	454	
Zoznam zaujímavých zdrojov pre čitateľov	456	

HRY, SCENÁRE A SIMULÁCIE

Hľadáte námet na hru s budúcnosťou?

Rozvička 1: Kedy sa začína budúcnosť?

strana 39

Rozvička 2: Zaskoč futurológa

strana 115

Rozvička 3: Sto možností, ako sa v budúcnosti môže čokoľvek zmeniť

strana 140

Scenár budúcnosti 1: Deň poďakovania

strana 89

Scenár budúcnosti 2: „Pozerali ste už asteroidovú predpoveď?“

strana 101

Scenár budúcnosti 3: Svetová kampaň za darovanie spermií

strana 129

Scenár budúcnosti 4: Taška plná zdravia

strana 155

Scenár budúcnosti 5: Nevyhľadávaj moju tvár!

strana 213

Scenár budúcnosti 6: „Už máš svoju výzvu?“

strana 221

Scenár budúcnosti 7: Veľké odpojenie sa

strana 245

Scenár budúcnosti 8: Dvojnásobok peňazí

strana 252

Scenár budúcnosti 9: Nárek

strana 299

Scenár budúcnosti 10: Alfa-galaktózová

strana 331

Scenár budúcnosti 11: Precíť to

strana 364

Simulácia budúcnosti 1: Zerofória

strana 392

Simulácia budúcnosti 2: Oslava na privítanie

strana 411

Simulácia budúcnosti 3: Desaťročná zima

strana 431

ÚVOD

Vítajte v ére nepredstaviteľných udalostí a nemysliteľných zmien

Celý svet je v šoku zo stavu našej planéty.

V samotných rokoch 2020 a 2021 bolo uverejnených viac ako 2,5 milióna novinových článkov v anglickom jazyku, ktoré obsahovali rôzne variácie slova „nepredstaviteľný“.

Vyšli viac ako 3 milióny článkov, v ktorých sa vyskytovalo slovo „nemysliteľný“.

Všetky správy o udalostiach sme prežívali spoločne:

Správy o doposiaľ nepredstaviteľných dôsledkoch pandémie: kolabujúce zdravotníctvo, stovky miliónov „nie nevyhnutných“ pracovných pozícií, ktoré zmizli takmer z večera do rána, či svetový prepad priemernej dĺžky života o celé roky.

Správy o predtým nepredstaviteľných zmenách, ktoré boli potrebné na to, aby sme pandémiu prežili: uzatváranie hraníc, domáca karanténa, zatváranie škôl, povinné nosenie rúšok, práca z domu, ba vlastne všetky činnosti vykonávané z domu.

Správy o neslýchaných výkyvoch počasia, o obetiach na životoch a spôsobených škodách: rekordné teploty, povodne, extrémne búrky, pretrvávajúce prírodné požiare, znečistenie ovzdušia.

Správy o čudných veciach, o akých sme predtým ani nechyrovali: zrútenie obytnej budovy uprostred noci, ktoré spôsobila erózia podmienená klimatickou zmenou. Rozvášnený dav napadol

budovu Kapitulu v snahe o zvrátenie výsledkov prezidentských volieb. Šokujúco presvedčivá dezinformačná kampaň, ktorá presvedčila 20 percent Američanov, že vakcíny obsahujú mikročipy, čo následne viedlo k tomu, že títo ľudia odmietli dať sa bezplatne zaočkovať a chrániť svoj život.

V roku 2022 spôsobila celému svetu invázia Ruska na Ukrajinu ďalší šok. Stali sme sa svedkami novej utečeneckej krízy nevídaného rozsahu vrátane azda najrýchlejšieho a najmasívnejšieho vysídľovania detí od čias druhej svetovej vojny. Začali sme čeliť hrozbe, ktorú ešte len niekoľko týždňov pred vypuknutím celej udalosti špičkoví politológovia považovali za nemysliteľnú – Rusko začalo trvať na práve použiť jadrové zbrane. Pociťujeme dôsledky toho, čo ekonómovia označujú za najvýraznejší otras na svetovom trhu za posledné desaťročia, keďže vlády jednotlivých štátov začali voči Rusku uplatňovať extrémne tvrdé ekonomické sankcie. Krajiny Európy stoja pred výzvou, aby podnikli politicky zdanlivo nemožné kroky, vyvinuli transformačnú snahu o odklon od ruských fosílnych palív a dosiahli stav energetickej bezpečnosti.

Všadeprítomnosť slov „nemysliteľný“ a „nepredstaviteľný“ nám napovedá niečo dôležité o stave sveta. Zdá sa, že nás realita úplne omráčila. Snažíme sa hľadať zmysel v udalostiach, ktoré roztrieštali všetky naše domnienky a spochybnili naše presvedčenia.

Tento pocit nevyplýva len z toho, že sme blížiaci sa udalosti predtým nespozorovali. Spomenuté slová prestupuje zármutok. Slovo „nepredstaviteľný“ používame aj v zmysle „srdcervúci“ – ako je napríklad nepredstaviteľná bolesť alebo nepredstaviteľná strata, ktorá sa vymyká úplnému pochopeniu. Slovo „nemysliteľný“ často používame na vyjadrenie toho, že niečo je „nespravodlivé“, „kruté“ alebo „neprijateľné“ – ako je napríklad nemysliteľné, čiže fatálne zlyhanie alebo nemysliteľný nezájum o druhých. Časté používanie týchto dvoch slov v súčasnosti poukazuje nielen na prekvapenie, ale aj na traumy z prebiehajúcich udalostí.

Ako sa dá napláňovať vlastná budúcnosť v ére zdanlivo neko-
nečného sledu šokujúcich udalostí? Ako dnes možno zachovať
pokoj a cítiť sa bezpečne, keď neustále musíme byť v strehu kvôli
ďalšej „neuveriteľnej“ udalosti alebo „nemysliteľnej“ zmene? Ako
možno v budúcnosti vidieť nádej, keď je takmer nemožné predpo-
vedať, ako bude svet vyzeráť o týždeň, nehovoriac o rok?

Najskôr si však treba položiť pár ešte elementárnejších otázok.
Boli najšokujúcejšie z nedávnych udalostí ešte predtým, než k nim
došlo, skutočne také nepredstaviteľné? Boli dôsledky týchto uda-
lostí skutočne také nemysliteľné vtedy, keď sme ich dôsledky ešte
nepocítili?

Porozprávam vám jeden príbeh.

* * *

Začiatkom januára roku 2020, keď ľudia postupne začínali vní-
mať nastupujúcu pandémiu, začali do mojej schránky prúdiť za-
ujímavé e-maily a textové správy, ktoré mali spoločný podtón:
„Jane, nerobila si simuláciu pandémie respiračného ochorenia?
Aký máš dojem z toho, čo sa práve deje? Čo by sme mali robiť?“
Správy a e-maily mi neposielali iba priatelia a rodina, ale aj špič-
koví riadiaci pracovníci z najväčších technologických spoločností
v Silicon Valley, z vládnych agentúr a z medzinárodných nadácií.
Všetci mali pravdu: naozaj som vypracovala a viedla simuláciu
svetovej pandémie.

Som herná dizajnérka a špecializujem sa na vytváranie simu-
lácií, ktoré ľuďom umožňujú predstaviť si najväznejšie globálne
výzvy, ktoré nás v budúcnosti možno očakávajú. V roku 2008
som bola hlavnou dizajnérkou simulácie predstavujúcej prognózu
budúcnosti, ktorá sa volala Superstruct a trvala šesť týždňov. Si-
mulácia bežala pod taktovkou skupiny Ten-Year Forecast Group
v Inštitúte pre budúcnosť (Institute for the Future) v kalifornskom
Palo Alto. Naším cieľom bolo zmapovať široký rozsah dominového

efektu, ktorý by spustilo také globálne ohrozenie, ako je pandémia, a to z ekonomického, politického, sociálneho a psychologického hľadiska. Hru sme vtedy zasadili do blízkej budúcnosti odohrávajúcej sa o jedenásť rokov neskôr, čiže na jeseň roku 2019. V rámci hry takmer desaťtisíc ľudí z celého sveta predstieralo, že zažíva päť rôznych hrozieb vrátane prudko sa šíriacej epidémie vymysleného vírusu s názvom *ReDS*, čo je skratka pre anglické respiratory distress syndrome (syndróm respiračnej tiesne).

Naša simulácia nepracovala so žiadnymi matematickými výpočtami. Namiesto toho sme ľudí jednoducho vyzvali, aby odhadli, ako by sa cítili a ako by vyzeral ich život počas rýchlo sa šíriacej nákazy. Ako by zmenili svoje každodenné návyky? Akým sociálnym interakciám by sa vyhýbali? Pracovali by z domu? Bolo by to pre nich možné? Pristúpili by na dobrovoľnú karanténu? Ak áno, kedy, prečo a na ako dlho? S akými problémami by sa museli stretávať počas štátom nariadenej karantény? Aký druh podpory a prostriedkov by potrebovali? Ako by sa pokúšali pomáhať ostatným? Naša simulácia bola síce chudobná na algoritmy, no na druhej strane bola bohatá na prvky spoločenskej a emocionálnej inteligencie. Tisícky účastníkov nám poskytli množstvo údajov o tom, čo by počas pandémie respiračného ochorenia robili a prežívali, a my sme dáta pohodlne zozbierali a analyzovali online.

Keď v úvode roku 2020 začal svetovú pozornosť pútať nový typ koronavírusu, pomyslela som si, že najdôležitejšie poznatky, ktoré sme získali počas masovej simulácie a o ktoré by sme sa mali podeliť so svetom, sú práve odhady našich účastníkov. Jedna z mojich hlavných výskumných otázok znela: Za akých okolností by ste sa bránili dobrovoľnej karanténe a spoločenskému odstupu? Podľa našich údajov sa ako najrizikovejšie podujatia javili bohoslužby a hneď za nimi nasledovali svadby a pohreby. Ľudia boli ochotní sa na týchto aktivitách naďalej zúčastňovať aj napriek evidentnému riziku. Okrem toho sa z údajov dalo jasne vyčítať, že mladí

a nezadaní ľudia by aj naďalej chceli večer navštevovať kluby a párty i napriek tomu, že takéto stretnutia by neboli legálne.

Na základe našich zistení som začiatkom februára roku 2020 so svojou kolegyňou z Inštitútu pre budúcnosť Vanessou Masonovou usporiadala verejný webinár s názvom *Otázky pre futuristky*. Účastníkom sme poskytli tie najdôležitejšie a najnaliehavejšie rady týkajúce sa rozvíjajúcej sa pandémie, pre ktorú ešte ani poriadne neexistoval názov. Napríklad: „Údaje naznačujú, že ak vediete náboženské zhromaždenie alebo komunitu akéhokoľvek druhu, musíte si už teraz naplánovať vytvorenie priestoru pre virtuálne vedenie pobožností.“ Alebo: „Ak plánujete svadbu, pracovnú konferenciu, networkingovú akciu alebo párty, iniciatívne by ste ju mali už teraz zrušiť, pretože ľudia budú ochotní riskovať svoje zdravie a zúčastniť sa na týchto akciách dokonca aj počas pandémie.“ Titulky, ktoré sa začali objavovať v nasledujúcich mesiacoch, boli jasným dôkazom toho, že výstupy z našej simulácie sú užitočné a možno ich dobre využiť. Počas skutočnej pandémie ľudia robili presne to, čo počas simulácie hráči predpovedali, že by robili: usporadúvali veľké svadby napriek zavedeným opatreniam, navštevovali kluby napriek naliehavým výzvam, aby ostali doma, chodili na bohoslužby, hoci im vyšiel pozitívny test na COVID-19, zúčastňovali sa na pohreboch napriek tomu, že sa u nich prejavovali príznaky choroby a mali sa izolovať. Všetky spomenuté scenáre sa v skutočnom svete premenili na bežné a čoraz rozšírenejšie situácie.

Počas spomínaného webinára som účastníkov oboznámila okrem iného aj s údajmi o tom, do akej miery je mnohým ľuďom nepríjemné nosenie rúška. V rámci našej simulačnej hry Superstruct sme ľudí vyzvali, aby túto prax zaviedli do svojho bežného života a začali nosiť rúško v rôznych spoločenských prostrediach. Naším zámerom bolo, aby si ľudia na pokrývanie dýchacích ciest privykli, takže počas skutočnej pandémie by bolo pre nich jednoduchšie vrátiť sa k tomuto návyku. Na základe hlásení samotných hráčov sme však

vedeli, aký veľký vplyv majú spoločenské bariéry na prekonanie odporu k noseniu rúška a že ovplyvňujú i to, kedy sa jeho nosenie stane bežnou záležitosťou. Neskôr, počas skutočnej pandémie COVID-19, sme sa, samozrejme, stali svedkami toho, ako sa tento problém rozrástá do oveľa väčších rozmerov, a to najmä v Spojených štátoch.

Diskutovalo sa aj o tom, aký obrovský problém nastane pre pracujúce matky, ak sa počas pandémie zatvoria školy. Práve matky, ktoré sa na simulácii zúčastnili, tvrdili, že ak by k niečomu takému došlo, bolo by pre ne takmer nemožné stíhať pracovať a zároveň zvládať domáce vyučovanie. Teraz už vieme, že kvôli kovidu museli milióny matiek dobrovoľne opustiť svoje pracovné miesta, aby sa po uzatvorení škôl starali o deti.

Počas webinára sme sa venovali aj poznatkom o tom, aké náročné bude pre ľudí dodržiavať hygienické nariadenia, ostať doma alebo sa izolovať, ak sa im nedostane dostatočnej finančnej pomoci. Zhovárali sme sa o potrebe iniciatívneho poskytovania finančných dávok zo strany štátu. Keď sa dnes pozrieme na to, ako na COVID-19 reagovali jednotlivé krajiny sveta, jasne sa ukazuje, že tam, kde štát zaistil pravidelné vyplácanie finančnej pomoci alebo dotácií pre firmy, ľudia dôslednejšie dodržiavali opatrenia a účinnejšie sa zamedzilo šíreniu vírusu.

Som hrdá na to, aké boli naše predpovede presné. Keď sa však dnes spätne pozerám na to, ako pomaly spoločnosť reagovala na narastajúcu hrozbu a ako mnohí lídri uviazli v starom spôsobe myslenia a konania, už si viac nemyslím, že najdôležitejším poslaním rozsiahlej sociálnej simulácie, ako je Superstruct, je presne predpovedať, ako sa ľudia zachovajú. Najdôležitejšou úlohou simulácie budúcnosti je pripraviť sa a rozšíriť našu spoločnú kolektívnu predstavivosť tak, aby sme boli flexibilnejší, prispôsobivejší, pružnejší a odolnejší, keď dôjde k niečomu „nemysliteľnému“.

Hra Superstruct nám poskytla dôkaz, že simulácie budúcnosti skutočne môžu mať spomínaný pozitívny vplyv. V januári roku

2020 mi začali prichádzať e-maily a správy na Facebook od ľudí, ktorí sa na simulácii pandémie zúčastnili. Písali napríklad: „Nebzláznim sa z toho, paniku a úzkosť som prekonala už pred desiatimi rokmi, keď sme si to ešte len predstavovali.“ Vyhlasovali: „Nasadiť rúška!“ a: „Nastal čas na spoločenský odstup!“ a: „Už sa na to pripravujem“, a to celé týždne predtým, než sa aj za hranicami Číny dostalo do všeobecného povedomia, že treba zásadne zmeniť naše zvyky a plány. Účastníci simulácie mi neustále, každý po svojom, tvrdili, že takzvané „predcítienie“ alebo „predzažitie“ budúcnosti im dopredu pomohlo spracovať úzkosť, ochromujúcu neistotu a bezmocnosť, takže sa dokázali svižnejšie prispôbiť a húževnato konať, keď sa simulovaná budúcnosť stala skutočnosťou.

Správy, ktoré som od účastníkov simulácie dostávala začiatkom roku 2020, mi teraz pripomínajú to, čoho sme neskôr počas pandémie COVID-19 boli svedkami v Hongkongu, na Taiwane a v Singapure. Odborníci si všimli, že v krajinách, ktoré v roku 2003 prvýkrát sužovalo prudké šírenie iného vážneho respiračného syndrómu (SARS), vláda a firmy trávili menej času debatami o tom, či vôbec pristúpiť k prísny opatreniam, aby sa zabránilo šíreniu nového vírusu. Konali rýchlejšie, pretože z vlastnej skúsenosti vedeli, ako sa situácia môže zhoršiť. Okrem toho obyvatelia krajín, ktoré v roku 2003 zažili prepuknutie smrteľného ochorenia SARS, prijali verejné opatrenia, ako je napríklad nosenie rúška či spoločenský odstup, rýchlejšie a ochotnejšie než západná spoločnosť. To všetko prispelo k výraznému zamedzeniu šírenia vírusu. K podobnému úkazu došlo v západnej Afrike, kde lokálna skúsenosť so vzplanutím vírusu ebola viedla krajiny k rýchlejšiemu prijatiu opatrení, ktoré boli oveľa prísnejšie než v Európe či v Severnej a Južnej Amerike. Okrem toho sa v oveľa väčšej miere dodržiavalo nosenie rúšok. Rýchla reakcia vyplývajúca z predošlej skúsenosti s pandemiou je primárnym faktorom toho, že väčšine afrických krajín sa počas prvých dvoch vln pandémie darilo oveľa lepšie než

ich náprotivkom zo západu, hoci disponovali podstatne menšou mierou finančných a zdravotníckych zdrojov.

V reakciách účastníkov simulácie na COVID-19 badám statočnosť a odhodlanie prameniace z toho, že už skutočnú pandémiu raz zažili. V mysli už boli pripravení konať a rýchlejšie sa prispôbiť situácii. Zažili menší šok a zároveň silný prílev húževnatosti. Nevyplývalo to však iba z toho, že pred vyše desaťročím si predstavovali, ako sami zažívajú pandémiu. U mnohých simulácia naštartovala návyk venovať väčšiu pozornosť správam o skutočných pandémiách. Jeden z účastníkov mi napísal: „Pozorne som sledoval, čo sa deje vo Wuhane. Dalo by sa povedať, že od simulácie Superstruct mám veľmi citlivý radar na správy o pandémiách. Jednoducho mám stále na mysli, že týmto veciam treba venovať pozornosť.“ Veľakrát som bola svedkom tohto fascinujúceho a častého „vedľajšieho účinku“, ktorý vyvolala účasť na simulácii budúcnosti. Hlboké ponory do mora možnej budúcnosti vytvárajú stabilné duševné návyky, a to najmä pri pozorovaní skutočného sveta a nachádzania náznakov, že simulované možnosti sú postupne čoraz pravdepodobnejšie.

Nuž, mať to šťastie a rozbehnúť jednu presnú simuláciu je jedna vec. Ak vás však mám presvedčiť, aby ste knihu dočítali až do konca a zaradili prezieravosť a premýšľanie o budúcnosti do svojej mentálnej výbavy, rozpoviem vám ďalší príbeh.

V roku 2010 som viedla ďalšiu simuláciu budúcnosti rozsiahlych rozmerov, tentoraz pre Svetovú banku. Nazývala sa EVOKE. Zasadili sme ju do roku 2020, čiže o jedno desaťročie neskôr. V tomto prípade sa na nej zúčastnilo takmer dvadsaťtisíc hráčov. Chceli sme predvídať, aké kroky podniknú, aby pomohli iným ľuďom po prepuknutí kombinácie viacerých možných globálnych kríz vrátane pandémie a extrémov počasia spôsobených klimatickou zmenou. Simulácia EVOKE trvala desať týždňov, pričom každý týždeň do celého balíčka pribudla jedna nová kríza.

Hráči sa pohrúžili do sveta budúcnosti, ktorý zápasil s pandémiou respiračného ochorenia nazvaného Chrípka od Perlovej rieky, ktorá vypukla v Číne... a s prudkým šírením dezinformácií a konšpiračných teórií o pandémie, ktoré živili médiá... a s nevídanými prírodnými požiarimi pozdĺž celého západného pobrežia Spojených štátov spôsobených klimatickou zmenou... a so šokujúcim kolapsom elektrizačnej sústavy spôsobeného starnutím infraštruktúry a výkyvmi počasia. Úsilie jednotlivcov pochopiť, čo sa v skutočnosti deje a čo majú robiť, aby sa ochránili, marili dezinformácie a konšpiračné teórie, ktoré šíriala skupina s vymysleným názvom *Občan X*. Prírodné požiare a výpadky elektriny zároveň prinútili mnohých ľudí opustiť svoje domovy práve v čase, keď pobyt doma predstavoval ochranu pred pandémiou.

Z dejových línií, ktoré sme vymysleli s desaťročným predstihom, sa vyklúlo takmer presne to, čo nám oznamovali novinové tituly počas skutočného roku 2020 a začiatkom roku 2021. Najskôr sa začiatkom roku 2020 začalo globálne šíriť ochorenie COVID-19, v lete nasledovali prudké prírodné požiare, ktoré celé mesiace spalovali západné pobrežie USA a vyžiadali si evakuáciu a presídlenie miliónov ľudí. Potom na sociálnych sieťach začala stúpať popularita konšpiračného hnutia QAnon, ktoré spôsobilo „infodémiu“ dezinformácií, ktoré tvrdili, že COVID-19 je hoax a vakcíny slúžia na implantáciu čipov do ramena. Neskôr došlo k „nemysliteľnému“ výpadku elektrickej energie v Texase, počas ktorého sa tri milióny ľudí ocitli bez prísunu elektriny či vody. Príčiny sa prisudzovali „nepredstaviteľne“ a extrémne chladnému počasiu, ktorému starnúca infraštruktúra nedokázala odolať. Sotva by ste v rámci EVOKE simulácie našli prognózu, ktorá sa nenaplnila. Väčšina z prognóz sa stala skutočnosťou práve počas roka, v ktorom k nim podľa našich predpovedí mohlo dôjsť.

Práve preto mi uprostred skutočného roku 2020 zatelefonoval vysokopostavený pracovník Svetovej banky Robert Hawkins,